

STORTINGET

Representantforslag 6 S

(2023–2024)

fra stortingsrepresentant Kari Elisabeth Kaski

Dokument 8:6 S (2023–2024)

Representantforslag fra stortingsrepresentant Kari Elisabeth Kaski om å regulere banknæringen til forbrukernes beste

Til Stortinget

Bakgrunn

Finansmarkedenes rolle i økonomien skal være å legge til rette for en effektiv bruk av samfunnets ressurser. I 2023 har bankene hatt rekordstore overskudd. Bankene har generelt satt opp utlånsrentene på nye lån så raskt de kan, mens innskuddsrentene har blitt hengende etter. I realiteten ser man store overføringer av verdier fra kundene til bankene i en tid der mange sliter økonomisk. Det er en form for renprofitt i banknæringen.

Bankmarkedet er ingen arena for fri prisdannelse. Markedet er dominert av noen få, store aktører, og Norge har en høyere markedskonsentrasjon enn land som Sverige og Danmark. Bankene har en privilegert rolle i samfunnet som pengeutsteder. Prisen på penger er i stor grad regulert gjennom styringsrenten. Mengden av utlån er regulert gjennom boliglånsforskriften og kapitalkrav til bankene. Det er asymmetrisk informasjon mellom bankene og kundene om priser. I sum utøver bankene stor markedsrett på grunn av en privilegert stilling i norsk økonomi, en konsentrert markedsstruktur og et informasjonsovertak på forbrukeren.

I dag gir reguleringen av banknæringen store fordeler for bankene. Den bør i mye større grad reguleres med tanke på forbrukerne.

Bankbytte har blitt noe enklere de siste årene. Likevel er det bare en fjerdedel av kundene som enten bytter bank eller reforhandler boliglån. Forbrukerne har ansvaret for å bytte, men det er politikernes ansvar å sørge for at markedet fungerer best mulig, og legge til rette for at bankbytte fungerer så enkelt som mulig.

Oversikten som i dag gis gjennom listepriene i finansportalen.no, kamuflerer variasjonen i de individuelle avtalene som ligger til grunn, og gir dermed ikke kundene det hele bildet på hvor mye rom det er for å prute. Det gjør at det er enklere for ressurssterke forbrukere å prute. Bankene må pålegges å oppgi sine gjennomsnittlige utlånsrenter slik at markedsinformasjonen blir tilgjengelig for forbrukerne. Bankene må også oppgi hvilke kommuner de gir lån i, og offentliggjøre hvilken områdescore de bruker for boliger i sine kredittvurderinger. Dette er også viktig informasjon for forbrukerne for at de reelt sett skal ha gode muligheter til å prute.

I dag er tilsynet med forbrukernes rettigheter i finansmarkedet delt mellom flere departementer og instanser. Forslagsstiller mener koordineringen må styrkes, fortrinnsvis ved at Finanstilsynet får et klarere oppdrag om å ivareta forbrukernes interesser i finansmarkedet og ha en organisering som fremmer dette. NOU 2023: 6 Finanstilsynet i en ny tid – ny lov om Finanstilsynet hviler på en udokumentert forestilling om at bankenes soliditet er den sentrale faktoren for forbrukernes interesser. Dette er et forenklet og mangelfullt premiss. En «Twin Peaks»-modell, der man samler tilsynet i Finanstilsynets avdeling for forbrukervern, må vurderes eksplisitt.

Forslagsstiller viser til at utøvelsen av markedsrett gir bankene mulighet til å øke marginene og hente ut renprofitt på forbrukernes

bekostning. Dette skjer ved at bankene øker utlånsrentene mer enn de øker innskuddsrentene. Renteoverskuddet i første halvår i 2023 var 62,4 mrd. kroner, noe som er 15,2 mrd. kroner høyere enn første halvår i 2022. Så lenge konkurransen ikke er velfungerende, må markedet reguleres bedre, slik at det kommer forbrukerne til gode.

Forslagsstiller mener regulering av rentemarginen vil være et hensiktsmessig tiltak i så måte. En mulighet er at det innføres en maksimal rentedifferanse slik at innskuddsrenten alltid skal følge utlånsrenten i gjennomsnitt og/eller for den enkelte kunde. Det innebærer at bankene enten må øke innskuddsrenten når de øker utlånsrenten, eller at de ikke kan øke utlånsrenten like mye om de ikke også har tenkt til å øke innskuddsrenten. Den nøyaktige utformingen av en slik regulering må utredes, og det må skje så raskt som mulig. En regulering av rentemarginen vil ikke påvirke bankenes soliditet, som er regulert gjennom kapitalkrav og makrotilsyn.

Forslagsstiller viser videre til at en innføring av digitale sentralbankpenger, der forbrukerne tilbys et kredittrisikofritt alternativ for pengeoppbevaring i form av en konto hos Norges Bank, vil virke skjerpene på konkurransen i bankmarkedet dersom det gis en konkurranse-dyktig innskuddsrente på slike plasseringer.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen i løpet av 2023 komme med forslag til regelendringer for å innføre en maksimal rentedifferanse mellom innskudds- og utlånsrenter.
2. Stortinget ber regjeringen i løpet av 2023 stille krav til bankene om å rapportere gjennomsnittlige renter på boliglån og offentliggjøre data som danner grunnlag for beslutninger om pris og tildeling av lån, på finansportalen.no.
3. Stortinget ber regjeringen innføre krav om at bankene offentliggjør hvilke geografiske områder de tilbyr lån i, samt områdescorene de bruker internt i sine kredittvurderinger.
4. Stortinget ber regjeringen utrede virkemidler som kan bidra til rimeligere banktjenester for kundene, herunder å be Konkurransetilsynet legge fram en oppdatert gjennomgang av, og forslag som kan forbedre konkurransesituasjonen i, det norske bankmarkedet.
5. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan Finanstilsynet kan styrke forbrukernes posisjon i finansmarkedene, herunder at tilsynet med forbrukernes rettigheter i finansmarkedet samles i Finanstilsynets avdeling for forbrukervern. Arbeidet med ny finansstilsynslov stilles i bero inntil utredningen foreligger.

4. oktober 2023

Kari Elisabeth Kaski